

“ SERAMİK YÜZEYLERDE MASKELEME TEKNİĞİNİN KULLANIMININ ARAŞTIRILMASI VE UYGULANMASI ”

Prof. S.Sibel SEVİM*

Hasan İN**

ÖZET

Neolitik Çağın erken dönemlerinde (M.Ö.7500-6500) seramiğin kullanım amaçlı olarak üretildiği ilk örneklerle rastlanmaktadır. Tarihsel gelişime paralel olarak değişen ve gelişen seramik form çeşitliliğine, farklı topluluklar arasındaki ticaretin de etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Neolitik Çağın sonlarına (M.Ö.5500-5000) ve Kalkolitik Çağın başlarına (M.Ö.5000-4000) doğru seramik formların dekorları incelendiğinde, basit geometrik motiflerle bezendiği görülmektedir. Anadolu’da Kalkolitik döneme ait özellikle Hacılar bölgesinde çok çeşitli dekorlu seramikler bulunmuştur. Bu dönemde seramiğin kullanımının artmasıyla, işlevselliğin yanı sıra görselliğinin de zenginleştirilmesi için formun yüzeyine renkli astar ve doğal boyalar yardımıyla çeşitli dekorlar uygulanmıştır. Bu dönemde üretilen seramiklere dekor yapılmasındaki en önemli faktör olarak, renk ve biçim öğelerinin ön plana çıkması olarak görülmektedir.

Teknolojinin gelişmesine paralel olarak farklı dekor tekniklerinin kullanılmasıyla, üretilen seramiklerde, görsel estetik ve anlatım çeşitliliği artmıştır. Bu tekniklerden maskeleme dekor tekniği ile üretilen ilk seramik örnekleri 18. yüzyılda görülmektedir.

Bu çalışmada; dekor tekniklerinden biri olan maskeleme yönteminin araştırılması, incelenmesi ve yeni önerilerde bulunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Maskeleme Dekoru, Şablon Dekoru, Dekor Teknikleri*

* Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü, Eskişehir / TÜRKİYE

** Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik Anasanat Dalı, Eskişehir / TÜRKİYE

GİRİŞ

Neolitik Çağ'da (M.Ö. 7500-5000) insanoğlunun yerleşik hayata geçmesi ve topraktan kullanım eşyaları üretmeye başlaması, topluluklar arasındaki gelişim sürecini hızlandırmıştır. Günümüze ulaşan çeşitli seramik form ve yüzeylerine yapılan dekor uygulamaları; tarih öncesi uygarlıkların; kültürel, dinsel ve sosyoekonomik yaşam biçimleri hakkında bilgi edinilmesini sağlayan kaynaklar olmuşlardır. Üretilen kullanım eşyalarına zamanla bir görsel değer katma isteği doğmuş, bu nedenle Neolitik Çağ'ın sonları ve Kalkolitik Çağ'ın başlarında, yüzeyleri perdahlı, basit geometrik motiflerle bezenmiş ve doğal boylarla boyanmış dekorlu seramikler üretilmeye başlanmıştır.

Anadolu'da Kalkolitik dönemde (M.Ö. 5000-3000) üretilen seramik formların yüzeylerine uygulanan dokuma ve merdiven motifleri, geometrik motif ve dörtgen, zigzaklar taramalar, noktalar, dalgalı çizgiler dönemin en belirgin bezemeleri arasındadır. Asur Ticaret Kolonileri Çağında (M.Ö. 1950-1750) seramik çarkının geliştirilmesiyle formlarda zengin çeşitliliğe ulaşılarak üretilen seramiklerde perdah yöntemi ve parlak astar kullanılmıştır. Hitit ve Frig dönemlerinde; teknik, form ve biçim gelişimini sürdürerek devam etmiştir. Lidyalılar döneminin en belirgin dekoru ise, seramik yüzeyine uygulanan astarlara verilen mermer görünümüdür. Bu dönemlerde üretilen seramik yüzeylere siyah, beyaz ve renkli astarlar ile sgraffito, mühür baskı vb. farklı teknikler kullanımına rastlanır.

Yüzyıllar boyunca, pişirme teknikleriyle beraber farklı formlar ve dekor yöntemleri geliştirilmiştir. Seramikte kullanılan renklendirici oksitlerin bulunması, astar ve sır konusunda gözlenen gelişmeler, yeni tekniklerin de ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Bu teknikler arasında sigrafitto, mishima, mocha ve maskeleme tekniği gibi daha bir çok yöntem sayılabilir.

Teknolojik gelişmelerden etkilenen seramik üretimi, endüstri devrimiyle birlikte hızla gelişmiş ve bir sektör haline gelmiştir. Hızla gelişen seramik sektöründe, müşteri potansiyelini karşılamaya ve renk yelpazesini genişletmeye ihtiyaç duyulmuştur. Renk paletlerinin çeşitlenmesi, daha detaylı dekorların yapılmasına olanak sağlamıştır. Talep artışına paralel olarak hızla gelişen ve istenilen üretim teknikleri daha yüksek standartlara ulaştırılmıştır. Bu noktada kullanılmakta olan seramik dekorlarının yanı sıra maskeleme ve resist (kaplama, koruma) teknikleri ortaya çıkmaya başlamıştır.

Maskeleme tekniğinin ilk ortaya çıkışı; yüzyıllar önce bir yerlinin elini bir kaya parçasının üzerine koyup elinin izini çıkarmak için bir çeşit toprak boyayı ağzıyla püskürtmesi kabul edilir. Böylece en basit şekliyle bir maske uygulaması yapılmıştır. Seramik ile ilgili olmamasına rağmen, maskeleme fikri ilk kez ortaya çıkmıştır.

Maskeleme tekniği ile yapılan uygulamalarda desen ve motiflerin yüzeye net ve keskin hatlar ile aktarılmasını sağlamak için çeşitli materyallerden faydalanılmaktadır. Uygulama yapılacak olan yüzeydeki desenler negatif veya pozitif olarak basit bir şablon veya yapışkan malzeme ile kaplandıktan sonra renklendirme, astarlama ya da sırlama yapılmıştır. Bu basit yüzey kaplama işlemi maskeleme tekniklerinin kullanılmasını ve gelişmesini sağlamıştır.

Görsel 1 ve 2: Tasarımın Folyodan Transferi

Maskeleme tekniğinin ilk örneklerinin Yunan seramiklerinde uygulandığı düşünülmektedir. Dünya sanat tarihinde tartışılmaz bir öneme sahip olan Yunan seramiklerinde, MÖ. 4. ve 3. yüzyıllardan itibaren yatay frizlerin ve dikey sathların dekore edildiği geometrik formlar görülmektedir. Çok detaylı ve stilize siyah desenli formlar üretilmiş, ustalık gerektiren fırça boyamaları ve tutkalsı astarlar kullanılmıştır. Yunan seramik formlarının yüzeylerindeki desen ve motiflerde net ve keskin hatların olması, bezeme yapılırken şekillerin üzerlerinin bir tür maske ile kaplandığını düşündürmektedir.

Maskeleme tekniği ise; yapılan araştırmalara göre, düzenli olarak 18. yüzyıl sonlarına doğru kullanılmaya başlanmıştır. İngiltere’de parşömeden kesilen şekiller seramik formun üzerine yapıştırılıp yüzeyin bazı bölümleri kaplanarak maskeleme yapılmıştır. Oluşturulan maske yapışkan bir malzeme ile yüzeye sabitlenerek seramik form, daldırma, püskürtme veya fırça ile boyama gibi farklı yöntemler kullanılarak sırlanmıştır.

Maskeleme tekniğinin uygulandığı kullanılan malzemelere göre farklılıklar göstermektedir. Maskeleme tekniği ile daha önceden kullanılan tüm yüzeye uygulanan boyanın kazınmasında ortaya çıkan risk ve zorlukların asgari düzeye indirilmesi amaçlanmaktadır. Seramik yüzeyinin bütününe boyanın sürülüp, daha sonra kazınması zahmetli ve riskli bir işlemdir. Çünkü bu işlem sonrasında kazıma sırasında yüzeyde kalan boya izleri pişirim sonunda belirgin hale gelmektedir. Bu nedenle; farklı renkler uygulanmak istenen yüzeyler; seramik bünyeye tutunabilen bir malzeme ile kaplanmaktadır. Yüzeye uygulanan malzemenin kaldırılması ile bünyenin ham rengi ortaya çıkmaktadır. Gerek görüldüğü takdirde yüzeye farklı bir renk uygulanabilmektedir.

Görsel 3 ve 4: Tasarımın Seramik Yüze Transferi

Maskeleme tekniğinin ilk uygulamalarında su geçirmeyen hayvansal yağlardan yararlanılmıştır. İlk rengin uygulanacağı alana karbonla desen çizimi yapıldıktan sonra geriye kalan alanlar iç yağı ile kaplanmıştır. Uygulamadan sonra yağın bünyeye daha iyi tutunmasını sağlamak için ise yağ ısıtılarak sürülmüştür. Günümüzde uygulanmakta olan parafin dekorları da bu yöntemden hareketle uygulanmaktadır.

Görsel 5 ve 6: Transfer Sonrası Sırlama Aşamaları

Genellikle “resist” olarak bilinen parafin dekorları; seramik bünye yüzeyine parafin, latex, tutkal, emülsiyon, silikon ve çeşitli yapıştırıcılar yardımı ile maskeleme yapılması esasına dayanmaktadır. “Geleneksel anlamda parafin dekorlarının uygulanmasında; arı balmumu, parafin, mum gibi maddeler sıvı halde kullanılır. Bu karışımlar kullanım esnasında hemen dondukları için aynı ısıda tutulması gerekir” (Chavarria, J, 2000). Bu yöntem; şekillendirilmiş yaş çamur veya bisküvi pişirimi yapılmış bünye üzerine uygulanabilmektedir.

Şablon ve parafin dekorları da yüzeyin kısmi olarak kaplanması ile bir çeşit maskeleme olarak değerlendirilmektedir. Şablon dekorları, deri sertliğindeki veya bisküvi pişirimi yapılmış ürünler üzerine esnek veya sert malzemelerden şablonlar yapılarak uygulanan bir yöntemdir. Hazırlanmış olan desen bir kâğıda aktarılarak iç ve dış kısımları oyulur. Sonra deri sertliğindeki ürün üzerine ıslatılarak yapıştırılır. Boyama veya sırlama işlemi yapılır. Bisküvi pişirimi yapılmış ürünlerde ise arka kısmı yapışkan olan bantlar tercih edilmektedir. Düz yüzeylerde çinko veya bakırdan yapılmış ince tabakalı metal levhalardan şablonlar oluşturulmakta ve seramik ürünün üzerindeki desenlerin tekrar edilebilmesini kolaylaştırmaktadır.

Görsel 7 ve 8: Folyonun Seramik Yüzeyinden Alınışı

Teknolojinin gelişmesi bilgisayar destekli tasarım ve üretimlerin ortaya çıkmasını sağlamış, özellikle endüstriyel üretim için kolaylık getirmiştir. Maskeleme tekniğinin günümüzde yapılan uygulamaları göz önünde bulundurulduğunda; bilgisayar desteğinin arttığı söylenebilir. El ile çizilen desenlerin bilgisayar ortamında uygulanacak yüzeye göre çeşitli boyut ve farklı kompozisyonlarla yeniden düzenlemesi süreci hızlandırmaktadır. Tasarımı bilgisayar ortamında tamamlanmış desenlerin daha sonra yapışkan folyolara çıktılarının alınması da mümkün olabilmektedir. Bu sayede kesimi yapılmış olan folyolar, el ile yapılan maskelemelere oranla daha detaylı, daha net desenler elde edilmesini sağlamaktadır. Kesimi yapılan folyolar; yapışkan transfer kâğıtları yardımı ile seramiğin yüzeyini oluşturulan kompozisyon dâhilinde belirli bölgelere kaplanmaktadır. Seramik yüzey; çeşitli yöntemler ile sırlandıktan sonra yüzeye yapıştırılmış olan folyoların olduğu bölgeler sır almamaktadır. Yüzeyden dikkatlice çıkartılan folyolardan geriye kalan alanlarda farklı renkler ile tekrar sırlama yapılabilmektedir. Bu yöntemin en önemli özelliği çok net ve keskin desenlerin seramiğe uygulanmasına olanak sağlamasıdır.

Çağdaş seramik sanatında kullanılan dekor tekniklerinden bazıları benzer teknik ve uygulama aşamalarını içerdikleri halde farklı yöntemler olarak görülmektedirler. Anadolu Üniversitesi I. Uluslararası Raku Eğitim Programında, Prof. Sibel SEVİM' inde belirttiği gibi; şablon, parafin ve resist dekorları genel anlamda maskeleme teknikleri olarak düşünülmelidir. Teknik olarak incelendiğinde ve araştırıldığında uygulama açısından farklılık gösterebilir de yüzey kaplaması olarak değerlendirildiğinde benzer süreçleri içermektedirler.

Görsel 9-10-11: Folyo ile Miskeleme Tekniği Kullanılarak Üretilen Seramikler

Günümüz seramik sanatında birçok farklı dekor tekniği uygulanmaktadır. Sanatçuların yaratıcılığının ve hayal gücünün seramik yüzeylerdeki yansımaları, teknik ve yöntemlerin gelişmesi ile bir görsel zenginlik içerisinde sunulmaktadır. Seramik gerek üç boyutlu formlarda oluşu, gerekse yüzey uygulamalarında sunduğu olanaklar, sanatçıyı daha yeni ve daha iyiyi üretmeye sevk etmektedir. Her sanatçı tasarımlarını en iyi yansıtacak, kendine geniş çalışma olanakları sağlayacak yöntem ve tekniklere yönelmektedir. Bu yöntemler arasında yüzey dekorlama tekniklerinden miskeleme tekniği; desen ve renklerin keskin ve net hatlarda uygulanmasına daha detaylı tasarımların aktarılmasına olanak tanımaktadır. Sanatçının yaratıcılık yeteneğine katkıda bulunan bu teknik seramik sanatına farklı bir anlatım kazandırmaktadır.

KAYNAKÇA

ATKIN Jacqui (2009) "250 Tips Techniques and Trade Secret for Potters" London.

BEARD, Peter (1996) "Resist and Masking Techniques" A & C Black Publishers Limited, London.

CHAVARRIA, Joaquim (2000) "Decoration Techniques" Watson-Guption Publication, New York.

ÖNEY, Gönül ve ÇOBANLI, Zehra (2007) "Anadoluda Türk devri çini ve seramik sanatı" T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

SEVİM, Sıdıka Sibel (2007) "Seramik Dekor ve Uygulama Teknikleri" Yorum Sanat Yayınları, İstanbul.

TURNER, Anderson (2008) "Surface Decoration" American Ceramic Society: ABD.

“ INVESTIGATION and APLICATION OF MASKING DECORATIONS ON CERAMIC SURFACES

”

Prof. S.Sibel SEVİM*

Hasan İN**

ABSTRACT

In early Neolithic era (7500-6500 BC) the first examples of ceramics, which are used for functional purposes, are found. It is thought that diversity of ceramic forms, which has the charging and developing in historical development are affected by the trade between different communities.

At the end of Neolithic era (6500-5000 BC) and towards the beginning of Chalcolithic era (5000-4000 BC), it seems that ceramic forms were decorated with simple geometric motifs. In Anatolia, ceramic forms, which are decorated with many different designs, are found in Hacilar district. During this period, because of improving the use age of ceramic colorful slip glazes and natural colors were added to enrich the visual value besides the functionality. It seems that the most important factor of decorating on surface of ceramics, which were produced in that period, is coming into prominence of color and form items.

In produced ceramics, parallel to the development of technology visual aesthetic and the diversity of expression has increased, by using different decoration techniques. In these techniques, resist decoration technique. The first examples of masking decorations, which are take places in those techniques, were seen in the 18.th century.

In this study, it is aimed to investigation and proposing new suggestions of masking decorations on ceramic surfaces.

Keywords: Ceramic, Resist and Masking Decorations, Stencil Decoration

* Anadolu University, Faculty of Fine Arts, Ceramics Department , Eskisehir / TURKEY

** Anadolu University, Fine Arts Institute of the Department of Ceramics, Eskisehir / TURKEY

INTRODUCTION

In Neolithic period, (7500-5000 B.C) the improvement of resident life and starting to use the soil to produce goods accelerated the development of communities. Ceramic forms which have survived until today and the decorative applications on them had been the source of information and material of the investigations in culture, religion and socio-economic life. Produced goods had aesthetic value over time, therefore, in the late Neolithic period and in the early Chalcolithic period, decorated with simple geometric patterns, painted in natural dyes and polished decorated pottery was produced.

The application of the weaving and ladder patterns, geometrical and rectangular patterns, zigzag scanning, dots, wavy lines on the surfaces of the produced ceramic forms are among the most prominent decorations in the Chalcolithic period in Anatolia (5000- 3000 B.C). In Assyrian Trade Colonies Period (1950-1750 B.C) with the development of pottery wheel, the forms became diverse and in the produced ceramics polishing method and bright lining were used. In Hittite and Phrygian periods; technique, form and shape continued their development. The most prominent decor of the Lydian period is the marble appearance given with the liners applied to the ceramic surfaces. The use of different techniques like black, white and colored liners and sgraffito, stamping etc. is noticed on the ceramic surfaces which were produced in this period.

For centuries, alongside the firing techniques, different forms and decor methods have been developed. The invention of oxide colorants used in ceramics, the improvements observed in liner and glazes have helped the new techniques to come out. Among these techniques sgraffito, mishima, mocha and masking technique and many more can be counted.

Alongside the local production of needs, the ceramic productions affected by the technological developments have improved with the industrial revolution and have become a sector. It is need in the fast developing ceramic sector to meet the customer potential and enlarge the color palette. The variations of the color palette have made it possible to more detailed decors to be made. The fast developing and desired production techniques have been reached to higher standards parallel to the increase in demand. At this point, alongside the already used ceramic decors, masking and resist (coating and protecting) techniques occurred.

The first appearance of masking technique; it is accepted that centuries ago a native puts his hand on a rock and mouth spray his hand's print with some kind of soil dye. In this way, with its simplest form, a masking application was made. Even though it was not about the ceramics, the masking idea occurred for the first time.

In applications used with masking technique, many materials were used to make sure to transfer the patterns and motifs with clear and sharp lines. After the patterns on the surface to be applied coated with a simple stencil as negative or positive or with an adhesive material, then the coloring, lining or glazing were made. This easy surface coating process maintained the usage and improvement of masking techniques.

It is thought that the first examples of masking technique were applied in the Greek ceramics. Since B.C 4th and 3rd centuries, in the Greek ceramics which has an undeniable importance in the world of art and history, the geometrical forms decorated with horizontal friezes and vertical surfaces can be seen. Very detailed and stylized black patterned forms were produced; brush paintings that required mastery and glue liners were used. The clear and sharp lines on the surfaces of the Greek ceramic forms suggest that when being adorned, they were coated with some kind of mask.

Picture 1 - 2: Transfer of Design from Folio

According to the researches, the masking technique; began to be used in the late 18th century regularly. In England, masking was made with the shapes that were cut from parchment, applied on the ceramic form and some parts were coated. The masks created were fixed with an adhesive material to the surface and the ceramic forms were glazed with using different methods like dipping, spraying and brush painting.

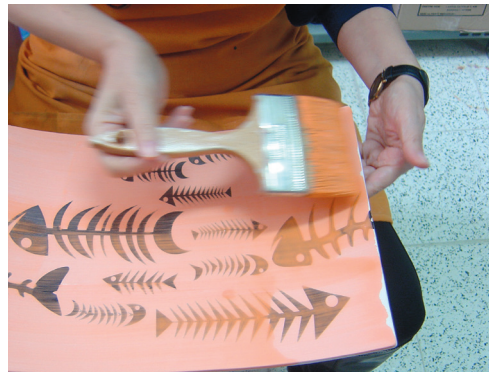
Masking techniques vary according to materials used in the application. The purpose of the masking technique is to minimize the risks of scratching of previously applied paint. Applying paint to the whole surface of ceramic and scratching are laborious and risky processes. After firing, the remaining pieces of paint occur if it is not scratched properly. For this reason; materials that stick to the ceramic surfaces must be applied when using different colors. With removal of the material applied on the surface, the raw color of the structure appears. If necessary, a different color could be applied on it.

Picture 3 - 4: Transfer of Design to Ceramic Surfaces

During the first applications of masking techniques water-resistant animal fats were used. Design drawing was performed by using carbon before the application of color and the rest of the surface was covered by animal fat. During application of the fat, the fat is heated to provide a proper covering. Today, this method is being applied to the paraffin decorations.

The usage of paraffin decorations, generally known as ‘resist’ is based on the fact of applying masking with paraffin, latex, silicon and some kind of glue. “Traditionally the application of paraffin decors is performed by using beeswax, paraffin and wax. These are applied as liquids. These mixtures should be kept at the same temperature as they solidify quickly” (Chavarria, J, 2000). This technique can be applied on shaped wet product or on the surface that exceeded biscuit firing proses.

Picture 5 - 6: After The Transfer Glazing

Stencils and paraffin decor could be named as masking as they cover the surface partially. Stencil decor is a method applied on the leather-hard or biscuit fired products with making stencils from flexible or rigid materials. Prepared pattern is transferred to paper and the inner and outer parts are carved. After being wetted the leather-hard product is adhered. Painting and glazing process are made. In biscuit-fired products tapes with adhesive back parts are preferred. On flat surfaces, stencils made of zinc and copper plates with a thin layer of sheet metal are created and make it easy to reproduce the patterns on the ceramic.

Picture 7 - 8: Taking the Folio from Ceramic Surface

Developments in technology provided the computer-assisted designs and products to come out; especially it has brought convenience for industrial production. When the today-applied masking technique is considered; we can say that the computer assistance has increased. Designs drawn by hand are transferred to a computer. This accelerates the process of production. Than the designs that created on computer could be printed on adhesive foil. In this way, the foils which were cut by hand are more detailed than the ones on which masking technique applied on. Foils which were cut are transferred into the surface of the ceramic thanks to adhesive transfer papers. After ceramic surface is glazed with a variety of methods, the parts on which foils are glued to the surface do not glaze. With the colors remaining removal of the foil could be used for another glazing. The most important feature of this method is that it allows the application of ceramic tile patterns in a very clear and sharp way.

Some of the decor techniques used in modern ceramic art is seen as different methods although they contain similar technique and application process. As Prof. Sibel SEVİM in Anadolu University 1st International Raku Training Program stated; stencil, paraffin and resist decors should be generally thought as masking techniques. When technically observed and searched, although they differ in application, they contain similar process when it comes to the surface coating.

Picture 9-10-11: Produced works with using masking technique

A lot of different methods are being applied in modern ceramic art. The reflections of the artist's creativity and imagination on the ceramic surfaces are presented in a visual richness with the development of techniques and methods. Ceramic's being in three dimensional forms as well as presenting the possibilities in surface applications impel the artists to produce the newer and better. Every artist tends to choose the methods and techniques which will reflect the designs best and provide wide working opportunities. Among these methods; the masking technique from the surface decorating techniques allows the patterns and colors to be applied in clear and sharp lines and more detailed designs to be transferred. This technique that helps the artist to improve the self-creativity gives a different meaning to the ceramic art.

BIBLIOGRAPHY

- ATKIN Jacqui (2009) "250 Tips Tecniques and Trade Secret for Potters" London.
- BEARD, Peter (1996) "Resist and Masking Techniques" A & C Black Publishers Limited, London.
- CHAVARRIA, Joaquim (2000) "Decoration Tecniques" Watson-Guption Publication, New York.
- ÖNEY, Gönül ve ÇOBANLI, Zehra (2007) "Anadoluda Türk devri çini ve seramik sanatı" T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- SEVİM, Sıdıka Sibel (2007) "Seramik Dekor ve Uygulama Teknikleri" Yorum Sanat Yayınları, İstanbul.
- TURNER, Anderson (2008) "Surface Decoration" American Ceramic Society: ABD.

